

Výstava Račte vstoupit do divadla

Abstract:

The traveling exhibition Please Enter Our Theatre and her respective exhibition catalogue represent a theatre playbill as a valuable subject of theatriological research as well as an attractive exhibit. The exhibition shows the theatre scene in the Czech lands from the mid-1600s to the mid-1900s, when the playbills have experienced the most wide-spread use, with overlaps to the present, when a theater poster took most of the playbill's purposes upon itself. The exhibition also includes other objects pertaining to the productions of mostly Czech theatre companies from the vast collections of the National Museum's Theatre Department, such as photographs, manuscripts, stage and costume designs, props, stage models, paintings, busts, costumes or puppets.

Výstava *Račte vstoupit do divadla* vychází z polozapomenutého fenoménu inscenační praxe 19. a první poloviny 20. století, divadelních cedulí. Ukazuje jejich obsahový i formální vývoj a všechny funkce, které cedule plnily a plní: ve své době sloužily jako pozvánka na představení a často i jako umělecký artefakt, v současnosti jsou jedinečným, možná nejcenějším pramenem pro studium divadelní historie. Záznamy na nich totiž informují do nejmenších podrobností o všech základních údajích jednotlivých představení. Jedině na základě nich lze proto zpětně sestavit soupisy repertoárů divadel, přehledy inscenací, inscenátorů (režisérů, dirigentů, choreografů) či rolí herců.

Do dnešní doby si u nás bohužel uchovalo tuto tradici jen několik divadel, v Praze pouze Národní divadlo, v Čechách plzeňské divadlo, osvědčenější jsou v tomto smyslu na Moravě – v Brně, Olomouci, Ostravě. Materiály, které je jinde nahradily, tedy divadelní programy, popřípadě vývěsky s programem na týden či měsíc, mohou být při rekonstrukci repertoáru využity jen v omezené míře (neznáme přesná data představení, nezjistíme, který herec kdy v roli vystoupil apod.)

V posledních letech si význam divadelních cedulí pro badatele čím dál víc začínají uvědomovat i teatrologové v zahraničí. Vznikají databáze cedulí zejména na německých a rakouských pracovištích. Všechny tyto výzkumy se ale důsledně drží znění předlohy, ambicí

projektu Cesta k divadlu, řešeného konsorciem tří institucí (Národní muzeum, Moravské zemské muzeum Institut umění – Divadelní ústav) v rámci grantu Ministerstva kultury NAKI II, je údaje z cedulí ověřovat a korigovat pomocí dobových pramenů a odborné literatury.

Výstava *Račte vstoupit do divadla* ukazuje proměnu cedulí od poloviny 17. století, kdy vznikaly první periody řádových divadel, do poloviny 20. století, kdy divadla začala praxi cedulí opouštět, ale s přesahy až do současnosti, hlavně v podobě divadelního plakátu. Plakáty se od cedule liší tím, že se nevztahují k jednotlivým představením, ale k celé inscenaci, funkci mají víc apelativní a estetickou než obsahovou.

Ambicí výstavy je zároveň podat obraz divadelního života v českých zemích daného období. Cedule jsou proto vedle vysvětlujících textů doprovázeny dalšími atraktivními exponáty, které ilustrují divadelní tvorbu – scénickými a kostýmními návrhy, fotografiemi, vzácnými rukopisy a tisky, realizovanými kostýmy, modely scén, rekvizitami, obrazy a bustami. Důraz je kladen na divadla, jejichž historii máme díky cedulím zmapovanou den po dni, tedy pražské Stavovské, Prozatímní a Národní divadlo od roku 1824 dosud, vinohradské divadlo od založení v roce 1907 do roku 1959 nebo brněnské Národní divadlo z let 1892–1985. Ne souvislá, ale rozsáhlá je sbírka cedulí kočovných divadelních společností. Představena jsou též meziválečná avantgardní divadla, zámecká a loutková divadla, jedna kóje (divadelní lóže) je věnována ceduli a plakátu jako uměleckému artefaktu.

Návštěvníkovi je předložen reprezentativní výběr exponátů z bohatých fondů Divadelního oddělení Národního muzea, které dostalo šanci po mnoha letech souborněji představit své poklady. Jeho sbírkové předměty tvoří gros výstavy. Doplnují je zápůjčky z dalších muzejních oddělení (Oddělení starších českých dějin, Knihovna Národního muzea, České muzeum hudby) a z Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea. V kójiích věnovaných divadlu v 17. a 18. století a moravským scénám jsme nejvíce využili rešerší, provedených v rámci tvorby specializované mapy výskytu cedulí (www.divadelnicedule.cz) v desítkách českých a moravských paměťových institucí – muzeích, archivech, knihovnách. Poprvé byly vystaveny i nově objevené předměty ze 17. a 18. století (perioba Laurentius Justinianus z r. 1654 a programový sešit k představení Šporkovského divadla z roku 1713 ve vitrině, věnované nejstaršímu období), nalezené v pozůstalosti historika Jana Vondráčka.

Stručné představení výstavy, spojené s prezentací ústředních exponátů a kvízy pro děti, připravilo v rámci projektu Online výstavy Národní muzeum (<https://www.nm.cz/virtualne-do-muzea/online-vystavy>).

Divadelní cedule jsou jen v některých případech samy o sobě atraktivním výstavním exponátem, proto jsme se snažili vždy, kdy to bylo jen trochu možné, doplnit dalšími památkami na příslušnou inscenaci. Vedle divadelních cedulí a plakátů, které v počtu 320 kusů (z celkových více než 1000 předmětů – viz seznam exponátů) tvoří páteř výstavy a připomínají významné i méně významné hry a jejich inscenace v historii českého divadla, tak mezi nejvýznamnější předměty patří autografy her předních českých dramatiků (Tylův Strakonický dudák a Jan Hus, Lhář a jeho rod Václava Klimenta Klicpery, Ženich z hladu Jana Nerudy, Maryša bratří Mrštíků či tzv. pařížská verze Loupežníka, na které spolupracovali oba bratři Čapkové), frak a kalamář Josefa Kajetána Tyla, klíče od Prozatímního divadla a návrh jeho opony, památky na požár Národního divadla, pokladnička, do které vlastenci sbírali peníze na jeho stavbu, kostým prvního principála z Prodané nevěsty či prvního Francka z Maryši, dětské kostýmky ze zámeckého divadla na Kačině, režijní knihy Edmunda Chvalovského, Karla Hugo Hilara, Jiřího Frejky. Ozdobou každé divadelní výstavy jsou výtvarné návrhy, jichž sbírka Divadelního oddělení Národního muzea spravuje desítky tisíc a které pocházejí od nejvýraznějších českých výtvarných umělců, zejména meziválečných. Na výstavě představujeme dílo Josefa Čapka, Františka Zelenky, Vlastislava Hofmana, Alexandra Vladimíra Hrsky, Františka Muziky, Františka Kysely, Josefa Weniga, Aloise Wachsmanna, ze starších pak Mikoláše Alše, Františka Karla Kolára, Roberta Holzera, Jana Václava Kautského a mnoha dalších.

Většina z téměř dvou set originálních exponátů musela před vystavením projít restaurátorskou dílnou. U některých stačilo oprášení či drobné konzervátorské úpravy, jiné vyžadovaly náročné restaurátorské zásahy. K takovým patřily především realizované kostýmy, ale právě i divadelní cedule. Ty totiž vznikaly jako předmět denní potřeby, tištěny byly často na nekvalitní papír, nepředpokládalo se jejich zkoumání či dokonce vystavování po stovkách let. Navíc badatelský zájem o ně vždy byl a je enormní, což se projevilo na jejich stavu, který je často katastrofální. Restaurované a digitalizované konvoluty cedulí budou prohlášeny za takzvaný konzervační fond a nebudou nadále badatelům předkládány.